

(OM)VÄGAR TILL SCENKONSTEN

En intervjustudie inom projektet Viaductus

VIADUCTUS

MOOMS
TEATERN

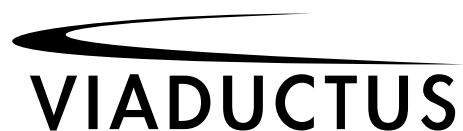
SHAREMUSIC
& PERFORMING ARTS

SKÅNES DANSTEATER

ME
STOD
FRÅN

ALLMÄNNA
ARVSFONDEN

(OM)VÄGAR TILL SCENKONSTEN

En intervjustudie inom projektet Viaductus

Intervjustudie utförd av projektet Viaductus under 2024.

Rapportförfattare, intervjuer och projektledning: Zofia William Åsenlöf

Rapportförfattare: Céline Henriksson

Intervjuer: Olga Shadura

Grafisk form: Sandra Johansson

Fotografer: Bodil Johansson, David Thibel, Tilo Stengel och Malin Johansson

Foton från verksamheternas arkiv. De foton som förekommer i studien har ingen koppling till personerna som deltagit i intervjuerna.

Stort tack till alla konstnärer som bidragit till intervjustudien med sina kunskaper och erfarenheter.

Viaductus är ett treårigt projekt (2023 - 2026) med stöd av Allmänna Arvsfonden. Det drivs av Moomsteatern, ShareMusic & Performing Arts och Skånes Dansteater. Projektet vill lägga byggstenar i glappet mellan scenkonstnärer med funktionsnedsättning och den professionella scenkonsten så att fler scenkonstnärer ska kunna arbeta professionellt på våra scener.

Sammanfattning av intervjustudien

Bakom projektet Viaductus står de tre organisationerna Moomsteatern, ShareMusic & Performing Arts och Skånes Dansteater. Intervjustudien har skett inom ramen för projektet och är baserad på intervjuer som utfördes under 2024 med blivande och professionella konstnärer med funktionsnedsättning. Ambitionen är att ge scenkonstbranschen en inblick i hur konstnärerna själva upplever och beskriver arbetsmarknaden, sina arbetsförhållanden och sitt yrkesliv. Syftet är att ge en nulägesbild av hur förutsättningarna ser ut. Att identifiera vilka faktorer som påverkar och vad som behöver göras för att få fram fler yrkesverksamma konstnärer i Sverige.

Resultaten som framkommit i studien visar på att för snäva rekryteringar och konstnärliga normer leder till att konstnärerna inte tar sig in på arbetsmarknaden. Att de arbetsmöjligheter som öppnar sig ofta är knutna till specifika "funkis"-projekt. Får du en anställning så ges du inte rätt förutsättningar i arbetet. Otillgängliga arbetsprocesser, system och scenrum leder till utmattning och förlust av arbetsförmåga. Konstnärerna menar att det finns en okunskap i hur man anpassar sin arbetsmiljö och resonerar kring om scenkonstbranschen hellre undviker att rekrytera utanför normen än att införskaffa sig kunskapen som behövs.

Konstnärerna upplever att myndigheternas system, som är utformade för att hjälpa dem, i stället försvårar för dem att vara yrkesverksamma. Yttre faktorer såsom färdtjänst och kollektivtrafik påverkar också deras möjligheter att ta och behålla ett arbete. Bristen på tillgängliga ansökningsprocesser gör det svårt för dem att ansöka om kulturmedel och ta sig in på högre utbildningar. Utan högre utbildning kan de inte konkurrera på samma villkor om jobben.

Konstnärerna menar att det finns stora möjligheter till påverkansarbete genom att placera fler verk av och med konstnärer med funktionsnedsättning i det allmänna rummet. De ser möjliga vägar till ett yrkesliv men att lösningarna ofta är knutna till individer och att ansvaret i stället borde vila mot stabila strukturer i samhället. Ofta får konstnärerna själva driva utvecklingsarbetet på sin arbetsplats, vilket leder till en ökad arbetsbörda och en oro för att upplevas som en belastning. Flera av dem vill bara verka som konstnärer och anser därför att det är avgörande med lyhörda arbetsgivare, som ser till individens behov och som är beredda att ta ansvar för arbetsmiljön.

Projektet Viaductus menar att arbetsförmåga är relativ till omständigheterna runt omkring individen och tar ingen ansvar för arbetsmiljön så flyttar funktionshindret in i individen. Vilket får kostsamma konsekvenser för både samhälle och individ. Scenkonstbranschen behöver därför utmana och utveckla synen på sin konst och sitt sätt att arbeta för att själva åstadkomma förändring. Projektet menar att bristen inte ligger i kunskap, utan i avsaknaden av direktiv och hållbara infrastrukturer. Att lösningarna finns att finna i det konstnärliga arbetet. I själva skapandet av konsten, genom att göra, pröva och utforska. Vidare hoppas projektet att scenkonstbranschen använder sig av resultaten som framkommer i studien och ser hindren som lyfts fram som möjliga lösningar.

INNEHÅLL

Inledning.....	sid 4
Upplägg och frågeställningar intervjustudie.....	sid 5
Anställning.....	sid 6
Arbetsmiljö och tillgänglighet.....	sid 6
Rekrytering, representation och påverkansarbete.....	sid 8
Utbildning, fortbildning och tillväxt.....	sid 10
Möjligheter och förutsättningar utifrån regelverk.....	sid 11
Andra faktorer som påverkar.....	sid 13
Slutord.....	sid 14

Inledning

Idag erbjuds scenkonstnärer med funktionsnedsättning extremt få vägar in i den professionella världen. Projektet Viaductus arbetar därför för ett långsiktigt och hållbart förändringsarbete inom den svenska scenkonsten. Projektet vill visa scenkonstnärer vägar in till ett professionellt yrkesliv och scenkonstbranschen alternativa arbetssätt och metoder.

För att åstadkomma förändring och skapa återväxt krävs nya strukturer och andra möjliga vägar som kompletterar och utvecklar det redan befintliga kulturella ekosystemet. Vi vet att intresset från branschen är stort, att många verksamheter vill arbeta inkluderande men att de inte riktigt vet hur de ska börja.

Under Viaductus sker därför ett omfattande researcharbete där projektet genom djupintervjuer samlar in kunskap om hur förutsättningarna ser ut idag för blivande och professionella konstnärer med funktionsnedsättning. Vilka hinder och möjligheter de har mött under och på väg till sitt professionella yrkesliv.

Intervjustudien är en av de få sammanställningarna av sitt slag i Sverige. Den är baserad på intervjuer som utfördes under 2024. Vår ambition med studien är att du ska få en inblick i hur konstnärerna själva upplever och beskriver arbetsmarknaden, sina arbetsförhållanden och sitt yrkesliv.

Syftet är att ge en nulägesbild över vilka faktorer som påverkar och vad som behöver göras för att få fram fler yrkesverksamma konstnärer i Sverige.

Delar av studien har fungerat som underlag för en koalitionsprocess, ledd av Mötesplats Social Innovation vid Malmö universitet. Under Koalitionen möttes samhällsbärande aktörer i en tvärspektoriell samverkansmodell för att arbeta med studiens resultat och lösningarna framåt.

Upplägg och frågeställningar intervjustudie

Intervjustudien består av djupintervjuer med åtta yrkesverksamma konstnärer med funktionsnedsättningar i ålder 29–56 år som har arbetat inom scenkonst i minst ett decennium. De representerar konstformerna teater, dans, musik och litteratur. Materialet består även av intervjuer med två konstnärer på väg in i ett yrkesliv, 19 och 36 år gamla.

Fem av de åtta yrkesverksamma intervjupersonerna arbetar som frilansande konstnärer och/eller innehar projektanställning. Tre har fast anställning, varav en av dem även frilansar vid sidan av. De med fast anställning är alla anställda inom verksamheter som har ett ben i konsten och ett i funktionsrättsfrågor.

Konstnärerna ombads:

- Presentera sig själva som personer och konstnärer
- Berätta om sin väg in i branschen och milstolpar
- Beskriva de hinder de mött och lösningar
- Framföra vilka frågor projektet bör adressera
- Föreslå lösningar

Intervjusvaren har tematiserats kring följande områden:

- Anställning
- Arbetsmiljö och tillgänglighet
- Rekrytering, representation och påverkansarbete
- Utbildning, fortbildning och tillväxt
- Möjligheter och förutsättningar utifrån regelverk
- Andra faktorer som påverkar

Alla citat som förekommer i studien är röster från konstnärerna.

Anställning

Bland konstnärerna framkommer att

- möjligheterna till anställning är få, ofta projektbundna och inte sällan inom specifika “funkis”-projekt, det vill säga utanför den etablerade scenkonsten.
- det finns en stor stress kring den finansiella osäkerheten som ett frilansliv innebär. De önskar trygghet, förutsägbarhet och anställningar som är fasta eller varar över längre tid. Några framhåller att de uppskattar friheten, att själva kunna styra över sin tid.
- att inte ha en fast bas, eller någon att rådfråga, resulterar i en avsaknad av branschspecifik kunskap, såsom hur man tar betalt och vilka avtal det är som gäller.

Arbetsmiljö och tillgänglighet

I intervjuerna resonerar konstnärerna kring olika aspekter av tillgänglighet:

Fysiska – tillgång till lokal/scen.

Psykosociala – att bli betraktad och bemött som en jämlike.

Kommunikativa och kognitiva – möjligheter till stöd i arbetet, samt tid att ta in, förstå och processa information.

Ekonomiska – möjlighet att till exempel köpa in hjälpmedel.

Geografiska – att bo på “rätt” plats eller förutsättningarna för att ta sig till och från arbetet.

“Om du är en scenaktör – vare sig dansare, skådespelare, koreograf eller regissör – med en funktionsvariation som vill göra någonting utanför en tryggare kontext, är det avgörande att institutionerna är lyhörda. Samtidigt är det viktigt att de inte bara rekryterar vem som helst, utan behåller en professionell standard.”

I intervjuerna med konstnärerna framkommer bland annat att

- brister i den psykosociala arbetsmiljön är lika viktiga att adressera som brister i den fysiska miljön. Otillgängliga arbetsprocesser, högt tempo, stress och få pauser är exempel som lyfts fram.
- bristerna leder till utmattning, uttrötthet och förlust av arbetsförmåga.
- det är viktigt med lyhörda arbetsgivare, som ser till individens behov och är beredda att ta ansvar för arbetsmiljön.
- de känner oro för att uppfattas som krångliga om de kommunicerar kring behov som rör deras arbetsmiljö och funktionsnedsättning. Att det i sin tur ska leda till att de förlorar arbetstillfällen.
- de upplever att det finns skäl att ifrågasätta vilket ansvar som scenkonstinstitutionerna faktiskt tar gällande inkludering och tillgänglighet.
- det upplevs som att det finns en stor okunskap i hur man anpassar arbetsmiljön och att man, hellre än att skaffa den kunskapen, undviker att rekrytera utanför normen.
- man som konstnär i första hand förväntas vara normbrytande och i andra hand konstnär. Det vill säga att det åligger konstnären att både utbilda arbetsgivare, åhörare och andra i olika frågor relaterade till funktionsnedsättningar.
- konstnärerna själva behöver agera som någon form av förebild/föregångare när man i själva verket är där för att utföra ett konstnärligt arbete.

“Jag har märkt att många normbrytande konstnärer initialt känner ett behov av att utbilda andra, men med tiden har jag insett att det inte alltid är mitt ansvar att göra det. Jag vill bara jobba, kan jag känna. Jag är inte intresserad av att prata längre.”

Brister i arbetsmiljön har förstås risker för hälsan – oavsett funktionsnedsättning – och det gäller såväl den fysiska som den psykiska. Ett återkommande tema i intervjuerna är låg självkänsla och dåligt självförtroende hos respondenterna. Flera av de erkända konstnärerna vittnar om att de, trots bred arbetslivserfarenhet och många år i branschen, fortfarande kan drabbas av känslan av att de inte klarar av någonting. Att de har svårt att identifiera sig med sin yrkesroll.

“Det känns som att det är fel på mig, att jag inte orkar. Jag känner mig som ett misslyckande för att jag inte orkar lika mycket. Men samtidigt så vet jag att det är något fel på hela branschen, det är många som känner så men det är ingen som gör något åt det.”

Rekrytering, representation och påverkansarbete

Frågan om (brist på) representation är en av de mest adresserade frågorna i konstnärernas intervjusvar och problematiseringen finns i många former och lager, som att man över huvud taget inte får rollen på grund av sin funktionsnedsättning eller att man “type castas” - alltså rekryteras just för sin funktionsnedsättning. Båda fallen är problematiska och förstärker negativa strukturer och stereotyper.

Intervjupersonerna vittnar bland annat om att

- de bara anställs för att porträttera roller som själva har en funktionsnedsättning och att de inte blir påtänkta till annat.
- de bara rekryteras till projekt med fokus på funktionsnedsättningar.
- inte bli bemött som en jämlike utan att funktionsnedsättningen är det första man ser och därefter individen.
- funktionsnedsättningen ständigt måste vara närvarande och aldrig kan lämnas oadresserad. De lyfter internationella tv-produktioner som goda exempel på motsatsen. Att det vore önskvärt om scenkonstbranschen tog lärdom av deras sätt att arbeta.
- det blir en arbetsbelastning att både utföra det konstnärliga uppdraget och samtidigt behöva driva förändringsarbetet inom sin arbetsplats.
- scenkonstinstitutioner verkar ha höga trösklar för att rekrytera konstnärer med funktionsnedsättning.
- det finns få exempel på verksamheter inom scenkonstbranschen som verkar vilja skapa förändring.
- de funderar kring om (brist på) mod eller kunskap förhindrar bredare rekrytering.

“Om det ska vara en advokat i en TV-serie, så skulle han kunna sitta i rullstol. Men det funkar inte så nu. Normen dikterar att man ska stå på två ben på scen, men det är dags att vi utmanar den normen – en advokat kan lika gärna sitta som stå. Varken musikalitet eller skådespelarförmåga är bundet till rullstolen eller rörelseförmågan.”

“För ett tag sedan blev jag erbjuden att dubba en rollfigur i en ungdomsserie som hade en skelettsjukdom, som jag. Det gjorde jag, men det är också väldigt roligt med hur de tänkte: jag syns ju inte över huvud taget. Jag kan väl dubba vem som helst!”

Några av konstnärerna vittnar om att de betraktar sin blotta närvaro på scen som ett påverkansarbete. Här går meningarna isär: vissa uppskattar att få känna sig som “förändringsagenter” medan andra “bara vill få vara konstnär”.

Vidare ger konstnärerna uttryck för

- vikten av att bli tagen på allvar och inte betraktas som varken någonting utomjordiskt eller ett välgörenhetsprojekt.
- behovet av att gemene man inser allmängiltigheten i frågan om vem som får synas på scen.
- att det finns stora möjligheter till påverkansarbete, genom att placera verk med och av konstnärer med funktionsnedsättning i det allmänna rummet.
- funderingar över varför konsten, som är en plattform för samhällsförändring, inte kommit längre.

“Jag skulle vilja se en större överraskningsfaktor i teater-sammanhang. När man ser vilka som ingår i olika ensembler vid stora teatrar ser det fortfarande mycket normativt ut: personer med funktionsnedsättningar är ofta bara med i specifika projekt och ingår sällan i de ordinarie ensemblerna. Jag önskar att vi hade kommit längre och att dessa frågor genomsyrade arbetet mer kontinuerligt för att skapa hållbar förändring. För tillfället känns det som om vi bara engagerar dessa frågor i korta projekt, vilket inte leder till långsiktiga lösningar.”

Utbildning, fortbildning och tillväxt

Bland intervjupersonerna saknar alla utom två högskoleutbildningar inom det kreativa fält de arbetar inom. Mer än hälften berättar att de inte ens skulle överväga att söka sig till högre utbildning för att de upplever att de inte skulle bli antagna, av olika anledningar kopplade till deras funktionsnedsättning. Till exempel på grund av fysiska krav, brist på tillgänglighet, normer inom olika konstfält eller att man saknar behörighet på grund av att man gått anpassad skolgång (tidigare kallad särskolan). De lyfter att utbildning också ger möjligheter till praktik. En chans att få komma nära branschen och skapa erfarenheter och nätverk som har betydelse för ett framtida frilansliv.

“Det har alltid varit min dröm att skådespela, men att söka till scenskolan har aldrig varit på tapeten. Det har varit krav att man inte fått ha något röstproblem och jag har haft en stämbandsskada sedan jag var mycket ung. Så man tänker inte ens tanken. Varför ska jag utsätta mig för någonting som är så tydligt att det står att det här inte kommer att gå?”

Konstnärerna har istället varit tvungna att finna andra, mer eller mindre kreativa, (om)vägar till arbetet. Instegsverksamheter, såsom amatörgrupper eller andra kreativa utvecklingsmöjligheter, beskrivs vara av stor betydelse; men tillgången till dessa är geografiskt avhängd.

“Hur ser situationen ut för en ung person idag, som går på gymnasiet och vill arbeta inom dans eller skådespeleri, men som inte bor i en storstad som Göteborg, utan på landsbygden som jag gjorde? Hur kan de få stöd och mod att våga söka till Danshögskolan eller Stockholms Konstnärliga Högskola?”

För flera av konstnärerna har möjlighet till fortbildning via en arbetsplats blivit avgörande för utvecklingen, i synnerhet för den som inte kan tillgodogöra sig en konventionell utbildning. Det professionella nätverket blir särskilt viktigt då det skapar både trygghet, sammanhang och fördjupad förståelse, samt öppnar dörrar och ger möjlighet till fortbildning genom mellanmänniskt lärande.

Möjligheter och förutsättningar utifrån regelverk

Det framkommer att den energi som konstnärer med funktionsnedsättning behöver lägga på att administrera, förstå och navigera myndigheternas system och regelverk har negativ påverkan på energinivån och således även på arbetsförmågan. Det finns en önskan hos konstnärerna om att processen med att söka, få och behålla stöd – oavsett om de är till individ eller konstprojekt – faktiskt var mer anpassade efter personerna som berörs.

Konstnärerna beskriver problem och svårigheter med

- att vara yrkesverksam när de samtidigt befinner sig inom socialförsäkringssystemet. Oregelbundna projektanställningar och varierande arbetstider, som är en förutsättning och en existerande verklighet inom kulturbranschen, går inte ihop med sjukförsäkringssystemets regler.
- att myndigheternas regelverk tvingar professionella scenkonstnärer att tacka nej till arbete på grund av rädsla för att mista sin sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan. Rädslan finns också att man, vid uppvisande av högre arbetsförmåga än som fastslagits, blir återbetalningsskyldig för det bidrag man erhållit.
- att själva navigera i sjukförsäkringssystemet. Man känner sig utlämnad till att ensam söka svar, förstå regler och att tyda och hänga med i myndigheternas språk.

”Hur kan man sätta begränsningar som frilansare? Om man frilansar och inte har någon arbetsgivare. Hur styr man då omfattningen. Om jag har två olika jobb och även behöver de där 25 procenten som jag har i sjukersättning. Hur gör jag det hållbart?”

Konstnärerna vittnar också om att

- det finns en stor risk att bli beroende av närståendes hjälp eller bli utlämnad till förhoppningen om att på vägen möta engagerade arbetsgivare eller enskilda handläggares vilja och pedagogiska färdigheter att förklara regelverket.
- de i mötet med myndigheter upplever att varje individs möjligheter och rätt till hjälp varierar och påverkas utifrån slumpen, vem man har turen eller oturen att möta.
- lösningar finns, men att kunskapen för att hitta/se lösningarna inom systemet varierar hos respektive handläggare. Vilket påverkar och försvårar möjligheterna till att finna vägar in på kulturarbetsmarknaden.
- dolda funktionsnedsättningar kan försvåra möjligheterna till rätt stöd och hjälp att navigera inom systemet. Konstnärer med icke synliga funktionsnedsättningar vittnar om att de känner sig osynliga.
- svårigheterna som ens funktionsnedsättning medför när det kommer till att orientera sig i systemet, ofta felaktigt sammankopplas med intelligens och kompetens. De upplever att egna behov, kunskaper, perspektiv blir dolda bakom flera lager av osynlighet om någon annan för ens talan, trots att man befinner sig i samma rum.

”Den kontakten jag hade under en period med Försäkringskassan byggde på att jag behövde läsa väldigt mycket material och text. Jag behövde förstå det och kunna ta det till mig och jag blev väldigt ensam i det. Jag förväntas klara av det och det är ju inte en ovilja att jag inte vill, utan det handlar om att jag inte kan. Och då blir det ytterligare en nedsättning att inte klara av det, som leder till otrolig skuld och skam.”

”Jag satt med min chef och en från arbetsförmedlingen. Personen på arbetsförmedlingen pratade bara med min chef fast mötet handlade om min situation på arbetsplatsen och om mig då. Det blev en otroligt konstig känsla när vi ska sitta i ett rum och prata om något som jag upplever! Som jag behöver, men man pratar inte med mig! Man syns i ett rum men ändå syns man inte på något vis.”

”Jag tänker på representation hos de som jobbar på Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Vad hade hänt om det jobbade personer där som har någon typ av funktionsnedsättning?”

Att konstnärer med funktionsnedsättning fortfarande har begränsade möjligheter att utbilda sig vid de högre konstnärliga utbildningarna påverkar i sin tur arbetsmöjligheterna och rätten att vara inskriven på Arbetsförmedlingen Kultur Media. Kan den arbetssökande inte uppvisa dokumentation som uppfyller Arbetsförmedlingens Kulturs kriterier kring högre utbildning och tidigare arbetslivserfarenhet inom yrkesområdet hänvisas den sökande till den vanliga arbetsförmedlingen. Det framkommer också att flera av konstnärerna inte känner till Arbetsförmedlingen Kultur Media och villkoren för att bli inskriven där.

”Jag hade en period när jag var utbränd och skulle försöka komma tillbaka och börja spela musik igen, då blev jag erbjuden ett jobb som lastbilschaufför utifrån att det skulle nog passa mig (som inte är utbildad lastbilschaufför). Och då ställde jag faktiskt frågan ”Vet ni vad jag sysslar med, vad jag har gjort innan?” Och de visste de ju inte och det tänker jag också är jättestor problematiskt. Det finns ingen personlig kontakt, jag känner mig inte som en människa i den kontakten utan det är bara, check!”

Andra faktorer som påverkar

Färdtjänst och kollektivtrafik

Det finns förstås även andra faktorer som påverkar konstnärernas möjligheter att ta, och behålla, ett arbete. Ett exempel som lyfts flera gånger under intervjuerna är problem med färdtjänsten och dess regelverk:

“Jag hade ett fantastiskt jobb som passade mig perfekt. Problemet uppstod med att ta sig från hemmet till arbetsplatsen... Jag ansökte om att få använda färdtjänsten för arbetsresor, men på grund av länsgränserna blev det komplicerat. Jag kämpade med detta arrangemang i över ett år och det slutade med att jag skadade mig: det var svårt för mig att ta mig på och av tågen, vilket resulterade i en skada som gjorde att signalerna i min arm slutade fungera. Det är så otroligt... att jag inte kan ta mig till jobbet utan att bli sjuk. Det slutade med att jag fick säga upp mig. Jag var så knäckt efter detta.”

Att arbeta utanför sin hemstad är också en tidskrävande utmaning då hjälpmedlen inom kollektivtrafiken ofta inte fungerar. Vilket medför att konstnärer som är beroende av hjälpmedlen inte kan ta sig ombord på tåg eller bussar. De kan därav inte förlita sig på att komma i tid till och från sina uppdrag då avgångar ställs in eller försenas på grund av bristen på tillgänglighet. Många gånger finns det inte heller möjlighet att använda tillgängliga toaletter under längre resor.

Kulturstöd och ansökningssystem

Ett annat exempel på yttre faktorer som påverkar är hur fördelningen av bidrag och stöd inom kultursektorn ser ut idag.

De frilansande konstnärerna lyfter svårigheten i att själva utan stöd söka kulturmedel för sina egna projekt, produktioner och konstnärskap. De upplever att dagens ansökningssystem och åiterrapporteringsystem inte är utformade och tillgänglighetsanpassade för konstnärer med funktionsnedsättning.

“Utomlands, har jag hört om att de har funktionshinderkoordinator som kan stödja och hjälpa en.”

“Det skulle vara jättebra om det fanns en person som granskade vilka de når ut till och hur de upplyser folk att de finns. Och sen absolut en person, minst en person, som hjälper till och är tillgänglig för just de här frågorna. Hur söker du? Och om du blir beviljad ett stöd, vilken kontakt har du sedan med den som ger bidraget?”

Slutord

När funktionshindret flyttar in

För den som känner sig som en belastning – oavsett om det är hos arbetsgivare, myndigheter eller i andra typer av relationer – finns en risk att självförtroendet och känslan av oberoende tar stryk. När det ställs krav på individen att utföra någonting när omständigheterna runt omkring inte möjliggör, finns risken att problemet/funktionshindret, som egentligen ligger utanför individen, blir internaliserat. Det vill säga: hindret flyttar in i individen, påverkar självkänslan negativt och höjer därigenom trösklarna för att våga satsa på sitt konstnärskap.

Individberoendet

Flera av intervjupersonerna berättar att deras väg till, och inom, kulturbranschen har hängt på individer som varit verksamma inom kultur- eller vårdsektorn och som på ett eller annat sätt lotsat dem framåt. Att vägen framåt är individbunden och ett återkommande problem i Sverige och att så länge det saknas hållbara strukturer, oavsett om de grundar sig i politik och juridik, så kommer det finnas ett fortsatt beroende av ett personligt engagemang som driver utvecklingen framåt – någonting som blir oerhört sårbart för både samhället och för den som berörs.

Arbetsförmågans relativitet

Arbetsförmåga är relativ till omständigheterna runt omkring individen: den som befinner sig i en otillgänglig miljö, påverkas uppenbarligen och oundvikligen, negativt av denna – oavsett om den har en funktionsnedsättning eller inte. Den som har en funktionsnedsättning är synnerligen sårbar.

Hur mycket en person klarar av att arbeta beror, delvis, på omständigheterna kring individen och vilka eventuella funktionshinder den behöver tackla i sin när- och arbetsmiljö. Exempelvis kan energin ta slut snabbare för den som arbetar i en kognitivt otillgänglig miljö, och en otillgänglig fysisk miljö kan resultera i skador. Båda exempel påverkar individens möjlighet att utföra sitt arbete. Det är viktigt att alla inblandade parter förstår att, och på vilket sätt, arbetsförmågan är relativ till miljön individen verkar i - för att på så sätt skapa bästa möjliga förutsättningar för arbete, att nå individens fulla potential och minska belastningen på såväl individ, arbetsgivare och myndigheter.

Konstnärlig process och produktionsarbete

Det framkommer i intervjuunderlaget och i Viaductusprojektet i stort, att hur man som scenkonstorganisation rekryterar, förbereder och genomför ett arbete inom en produktion och i en konstnärlig process spelar en avgörande roll för möjligheterna att skapa en inkluderande arbetsplats för fler. Vikten av att inför varje ny produktion/ projekt se till individen och ensemblen man jobbar med – vad behöver alla för att kunna utföra sitt arbete på bästa sätt? Att man som arbetsgivare och ledande konstnärligt team utifrån det, behöver utmana, utveckla och anpassa sitt sätt att arbeta och hålla reflektionen levande kring hur man ser på sin konst och slutresultatet.

Samverkan för förändring

Ett centralt behov som återkommer i alla intervjuer är att konstnärerna behöver förutsättningar för att ta sig in på arbetsmarknaden. Men hur ges då rätt förutsättningar?

En början är att se på hindren som lyfts fram i rapporten, som lösningar. Med hjälp av intervjustudien hoppas projektet att scenkonstbranschen lättare ska kunna ringa in och titta närmare på vilka områden de behöver utveckla vidare inom sina respektive verksamheter. Hur de utifrån uppdrag kan bidra till en förändring. I stort eller för den enskilde konstnären.

Framåt ser Viaductusprojektet nödvändigheten av vidare samarbeten över sektorsgränserna. Att fler samhällsbärande aktörer går samman och samverkar för att åstadkomma långsiktig och hållbar förändring. För projektet ser inte att det råder brist på kunskap. Utan att bristen ligger i avsaknaden av direktiv och infrastrukturer som uppmanar och underlättar för sakkunnig expertis, att kunna mötas, utbyta kunskaper och dela möjliga lösningar.

Avslutande citat från konstnärerna:

”Det är en process som hela tiden håller på att utvecklas. Det är så mycket som inte finns som vi måste upptäcka, som vi måste skapa och producera. Nya vokabulär att använda och vara i. Både verbalt och fysiskt och tillsammans med andra.”

”Slutligen, när man arbetar med föreställningar som rör funktionshinderperspektiv, borde man våga ta hjälp och be om expertis.”

